

Fen Lisesi Öğrencilerinin Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Başarı Motivasyonları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Investigation of the Effect of Fear of Negative Evaluation on Achievement Motivation Among Science High School Students

Duygu ÖZER¹

Özet

Bu araştırmanın amacı; fen lisesi öğrencilerinin, olumsuz değerlendirilme korkusunun, başarı motivasyonları üzerindeki etkisini incelemektir. Bu çalışmada belirlenen değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlandığı için ilişkisel tarama metodu kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini; 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Antalya'nın Gazipaşa ve Alanya ilçelerindeki fen liselerinde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Gazipaşa Fen Lisesi'nde 430 öğrenci, Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde 525 öğrencinin olduğu ilgili okul birimlerinden öğrenilmiştir. Tüm öğrencilerden veri toplamak çeşitli nedenlerden dolayı zor olduğu için kolayda örnekleme yöntemi çerçevesinde %95 güven aralığı dikkate alınarak toplam 432 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri "Kişisel bilgi formu", "Başarı Odaklı Motivasyon (BOM) Ölçeği" ve "Akademik Ortamda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Yapılan çalışmada; her iki lisedeki öğrencilerin kısmen olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları ve buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonunun öğrencilerin cinsiyet ve okudukları sınıflar açısından farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca her iki lisede okuyan öğrencilerin yaşadıkları olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonlarını artırdığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Başarı Motivasyonu, Lise Öğrencileri

Abstract

The purpose of this research is; It examines the effect of the fear of negative evaluation on the success motivation of science high school students. In this research, the relational screening method was used because it was aimed to reveal the relationships between the determined variables. The universe of the research; It consists of students studying at science high schools in Gazipaşa and Alanya districts of Antalya in the 2023-2024 academic year. It was learned from the relevant school units that there are 430 students in Gazipaşa Science High School and 525 students in Alanya Hüseyin Girenes Science High School. Since it is difficult to collect data from all students for various reasons, a total of 432 students were included in the sample within the framework of the convenience sampling method, taking into account the 95% confidence interval. The data of the research were collected through "Personal information form", "Achievement

¹Antalya Belek Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, Antalya

ORCID:

D.Ö.: 0000-0001-9878-3733

Corresponding Author:

Duygu ÖZER

Email:

dygozer@gmail.com

Citation: Özer, D. (2025). Fen lisesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 15 (4), 774-790.

Submitted: 26.09.2025

Accepted: 23.11.2025

Oriented Motivation (BOM) Scale” and “Fear of Negative Evaluation in the Academic Environment Scale”. In the study; It has been determined that students in both high schools partially experience fear of negative evaluation and, accordingly, their motivation for success is at a medium level. In the study, it was determined that fear of negative evaluation and success motivation differed according to students’ gender and grades. In addition, it was determined that the fear of negative evaluation experienced by students studying in both high schools increased their motivation for success.

Keywords: Fear of Negative Evaluation, Achievement Motivation, High School Students

1. GİRİŞ

Akademik başarı eğitimin birincil hedeflerinden biri olarak kabul edilmektedir (Karagüven, 2012). Bu nedenle devletlerin temel eğitim politikalarından biri, eğitim yoluyla donanımlı ve yetkin bireyler yetiştirmektir. Bu doğrultuda, öğrencilerin akademik başarı düzeylerini artırmaya yönelik stratejilerin belirlenmesi; başarısızlığa neden olan faktörlerin tespit edilerek ortadan kaldırılması ve buna bağlı olarak eğitim sisteminin sürekli olarak geliştirilmesi, her dönem eğitimin öncelikli amaçları arasında yer almıştır (Uzun ve Çokluk-Bökeoğlu, 2019). Ülkeler, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerini gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duydukları insan gücünü, sayı ve nitelik bakımından karşılayacak şekilde eğitim sistemi aracılığıyla yetiştirmektedirler (Ergin ve Karataş, 2018). Ancak bunun sağlanması kolay olmamaktadır. Çünkü öğrencinin okuldaki akademik başarısı farklı nedenlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Bu nedenlerden biri; olumsuz değerlendirilme korkusudur.

Olumsuz değerlendirilme korkusu bireyin kendisini değerlendirirken devamlı olumsuz bir yargıya varması, başkalarının değerlendirmelerinden sıkıntı, rahatsızlık, korku, kaygı vb. duymak ve başkaları tarafında olumsuz değerlendirileceği beklentisi içinde olmak ve bu tür ortamlardan kaçınması şeklinde tanımlanmaktadır (Watson ve Friend, 1969). Olumsuz değerlendirilme korkusu, bireyin yalnızca özel, sosyal ve akademik yaşamını değil, aynı zamanda psikolojik iyi oluşunu da olumsuz yönde etkileyebilecek bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım vd., 2011; Özdemir vd., 2021). Akademik bağlamda olumsuz değerlendirilme korkusu, öğrencilerin okul ortamında öğretmenleri ve akranları; ev ortamında ise ebeveynleri tarafından yargılanma ya da eleştirilme endişesi taşıması şeklinde tanımlanmaktadır (Alkan, 2015).

Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusunu aşabilmeleri için okulun yalnızca fiziksel açıdan donanımlı olması yeterli değildir. Fiziksel imkânların yanı sıra öğrencinin bireysel özelliklerinin tanınması ve motivasyon düzeyinin dikkate alınması, akademik başarıya ulaşmada belirleyici bir rol oynamaktadır. Eğitimde başarı genellikle notlar, test puanları ya da bu ikisinin birleşimiyle ölçülen beceriler ve kazanımlar bağlamında, “akademik başarı” kavramıyla ifade edilmektedir (Sarier, 2016). Bu noktada, düşük motivasyona sahip öğrencilerin düşük düzeyde akademik performans sergilemeleri kaçınılmaz bir sonuç olarak değerlendirilmektedir (Ergin & Karataş, 2018). Aşırı düzeyde yaşanan kaygı ise hem motivasyonun hem de akademik başarının düşmesine yol açmakta; bu durumun temelinde ise genellikle başarısızlık korkusu ve düşük özsaygı yer almaktadır (Hill & Wigfield, 1984). Ayrıca öğrencilerin öz yeterlik inançlarının, içsel motivasyonlarını doğrudan etkilediği bilinmektedir (Karagüven, 2012). Öğrenmeye istekli ve hazır hale gelebilmek, büyük ölçüde öğrencinin motive olmasına bağlıdır. Bu doğrultuda, öğrencinin sahip olduğu motivasyon düzeyi ile elde edeceği akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir (Akbaba, 2006).

Akademik başarı, ilköğretimden başlayarak yükseköğretimin sonuna kadar tüm öğretim kademelerinde değerlendirilen bir kavramdır (Yenidünya, 2005). Türkiye’nin en prestijli okulları olarak kabul edilen fen liselerine giriş sınavları oldukça zorlayıcıdır. Sınavla yerleştirilen öğrencilerin belirlenen amaca ulaşması sonraki süreçte başarıyı devam ettirebilmesi kadar önemlidir. Bu araştırmanın amacı, sınavla yerleştirilen öğrencilerin akademik ortamdaki olumsuz

değerlendirilme korkuları ile başarı motivasyonları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve bu iki değişkenin sınıf düzeyi, cinsiyet ile ebeveyn eğitim düzeyi gibi demografik faktörler açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Aynı zamanda öğrenciyi harekete geçiren, motivasyon kaynakları ve akademik ortamda başarısız olacağına dair inançlarına ilişkin değişkenler belirlenecektir. Yapılacak olan araştırmanın bu alanda yapılan çalışmalara farklılık katacağı ve zenginleştireceğı düşünölmektedir. Çalışmanın verileri doğrultusunda öğrencilerin eğitim-öğretiminin başarıya ulaşabilmesi için bireysel ve psikososyal boyutunu ele alarak çalışmanın okul rehberlik servislerine ve ailelere rehberlik edeceğı düşünölmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Akademik Ortamlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu

Ergenlik dönemindeki bireyler, bir taraftan bedenlerinde meydana gelen biyolojik dönüşümlere uyum sağlama sürecindeyken, diğertaraftan toplumsal çevreye uyum gösterebilmek adına çeşitli çabalar sergilemektedirler. Ergenlik sürecinde bireylerin, başkalarının düşüncelerine ve kendileri hakkında yapılan değerlendirmelere daha fazla önem verdikleri bilinmektedir. Bu sosyal etkileşim sürecinde bazı bireylerde, çevrelerinden olumsuz geri bildirim alma kaygısı ortaya çıkabilmekte ve bu durum, olumsuz değerlendirilme korkusuna yol açabilmektedir (Pamuk, 2021; Türkçapar, 1999).

Tıpkı diğertaraftan bireylerde olduğu gibi, öğrenciler de okul ve çeşitli akademik ortamlarda, başkalarının kendilerini nasıl algıladığı ve bilgi aktarımı sırasında nasıl değerlendirileceğı konusunda kaygı duyabilmektedirler (Aksoy, 2019). Olumsuz değerlendirilme korkusu olarak değerlendirilen bu durum; öğrencilerin akademik performanslarının başkaları tarafından negatif değerlendirilmesinden duydukları endişeyi ifade etmektedir (Alkan, 2015). Olumsuz değerlendirilme korkusu; bireyin sosyal ortamlarda başka insanlar önünde olumsuz değerlendirilip aşağılanacağı, rezil olacağı konusunda inatçı korku ve olumsuz değerlendirileceğini düşündüğü ortamlardan kaçınma olarak tanımlanmaktadır (Çetin vd., 2010).

Başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceğine dair düşünceler kişiyi kaygılandırır. Olumsuz değerlendirilme korkusu taşıyan bireyler, çevrelerindeki kişilerin kendilerine yönelik beklentilerini çoğu zaman gerçekte olduğundan daha yüksek algılayabilmektedir. Bu durum, bireyde kendi yeterliliğine dair şüpheler oluşturmakta ve yapılan hataların ardından sosyal çevre tarafından dışlanacağına ilişkin bilişsel inançların gelişmesine neden olabilmektedir (Büyükkateş, 2018). Downing ve arkadaşları (2020) yapmış oldukları çalışmada, öğrenme sürecinde öğrencinin kaygısının altında yatan temel sebebin olumsuz değerlendirme korkusu olduğunu bulmuşlardır. Bunun yanı sıra olumsuz değerlendirilme korkusunun akademik başarı (Alkan, 2015), akademik risk alma (Çetin, İlhan ve Yılmaz, 2014), sınav kaygısı (Dinnel vd., 2002), öz bilinç (Özgüngör, 2006), akademik sahterkarlık (Ömür vd., 2016), sosyal anksiyete (Çaçan, 2020), mükemmeliyetçilik (Büyükkateş, 2018) akademik erteleme davranışı (Ömür vd., 2016) ile ilişkili olduğu görölmektedir. Başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceğine dair kaygısı olan bireyler sosyal ortamlarda rahat hareket edebilmeleri zorlaşmaktadır. Bu korkuların başkaları tarafından fark edileceğı endişesinin yaşamaları da gerçek performansını da ortaya koymaya engel oluşturmaktadır. Çevresi tarafından dışlanmamak adına sosyal ortamlardan uzaklaşmakta, olabildiğince güvenli alanda kalmaya gayret etmektedirler.

2.2. Başarı Motivasyonu

Motivasyon, genel anlamda bir bireyi ya da organizmayı harekete geçmeye veya belirli bir duruma tepki vermeye yönlendiren içsel bir itici güç, uyarıcı ya da etki olarak tanımlanmaktadır (Dilts, 1998). Bu kavram, öğrenme süreciyle doğrudan bağlantılıdır. Öğrencinin derse olan ilgisini ve merakını artırarak aktif katılımını teşvik eden motivasyon, bireylerin yapıcı, yaratıcı ve üretken

bireyler olarak gelişmelerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Uyulgan ve Akkuzu, 2014). Öğrenmenin gerçekleşebilmesi, öğrencinin öğrenmeye açık, hazır ve istekli olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, öğrencilerin öğrenme davranışlarını yönlendirmede kullanılacak en etkili araçlardan biri onların motivasyon düzeyini sağlamaktır (Akbaba ve Aktaş, 2005). Nitekim öğrenci motivasyonu, başarılı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için temel ön koşullardan biri olarak kabul edilmektedir (Acat & Demirel, 2002).

Motivasyon kavramına ilişkin çok sayıda tanım yapılmış; bu doğrultuda çeşitli kuramsal yaklaşımlar ve uygulama modelleri geliştirilmiştir. Bu kuramlardan biri olan Deci ve Ryan tarafından ortaya konulan Öz Belirleme Kuramı, bireyin öz düzenleme düzeyine bağlı olarak farklı motivasyon türlerinin varlığını öne sürmektedir (Deci & Ryan, 2000). Söz konusu kuram, bireylerin davranışlarını harekete geçiren nedenler üzerinde yoğunlaşmakta ve motivasyonu üç temel kategoriye ayırmaktadır: içsel motivasyon, dışsal motivasyon ve motivasyonsuzluk (Gömleksiz ve Serhatlıoğlu, 2014).

Öz Belirleme Kuramı, bireyin motivasyon yapısını ve kişilik özelliklerini temel alan bir yaklaşım sunmakta; kişilik gelişimi ve davranış düzenlemede bireyin içsel kaynaklarının belirleyici rolüne vurgu yapmaktadır (Aslan ve Doğan, 2020). İçsel motivasyon, bireyin otonom şekilde karar alarak, yalnızca keyif aldığı ya da ilgi duyduğu için bir etkinliği gerçekleştirmesi anlamına gelmektedir (Chirkov vd., 2007).

Öte yandan, motivasyon eksikliği durumunda öğrenciler sıklıkla ders çalışmaktan uzaklaşmakta ve eğitim dışı etkinliklere yönelmektedir. Bu tür öğrenciler için akademik faaliyetler sıkıcı olarak algılanmakta; ders çalışma davranışı sıklıkla ertelenmektedir. İçsel motivasyon düzeyi düşük olan bireyler ise çoğunlukla dışsal baskılar sonucunda çalışmaya yönelmekte ve bu süreci verimli bir şekilde tamamlamakta güçlük yaşamaktadırlar (Akbaba ve Aktaş, 2005). Dışsal motivasyonda ise, birey davranışı sergilemek için baskı hissetmektedir. Davranış, dışsal bir durum nedeniyle gerçekleştirilir. Öğretmeninin övgüsünü almak veya ebeveynleri ile yüzleşmeyi önlemek için ödev yapan öğrenci, dışsal motivasyona sahiptir (Deci vd., 1991).

Lise yılları ergenlik dönemini de içine alan psikolojik, sosyal ve bireysel değişimlerin dönüşümlerin olduğu bir dönemdir. Bu dönem birçok eğitsel, mesleki ve kişisel kararların alındığı bir süreçtir. Bu alınan kararlar, kısmi hayati önem taşımaktadır (Ümmet vd., 2020). Bu dönemde alınan kararların, bireyin gelecekte daha uygun yaşam koşullarına ulaşmasına katkı sağlayabileceği gibi, mevcut yaşam koşullarını kısıtlayıcı bir etki yaratabileceği de öngörülmektedir (Uçar ve Aktaş, 2020).

Ergenlik dönemi gelişimsel sürecin doğası içinde, ergenlerin başkalarının fikirlerini dikkate aldıkları ve başkalarının kendileri hakkındaki değerlendirmelerini önemsedikleri bilinmektedir. Onaylanma ihtiyacı, reddedilmekten duyulan korku nedeniyle diğer insanları memnun etme baskısı hisseden öğrenci, dışsal olarak motive olan öğrencidir (Wentzeland ve Wigfield, 1998). Dışsal motive olan öğrencilerin bağımlı karar verme eğilimine sahip oldukları görülmüştür (Kaplan vd., 2001). Ayrıca, içsel motivasyon düzeyi yüksek olan ergen bireylerin hem akademik başarılarının daha yüksek olduğu hem de karar alma süreçlerinde daha etkili olduklarını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Yerdelen vd., 2014; Çolak ve Cırık, 2015). İçsel motivasyonla yönlendirilen öğrencilerin, dışsal motivasyonla hareket eden öğrencilere kıyasla daha tutarlı kararlar verdikleri ve kararsızlık yaşama düzeylerinin daha düşük olduğu bilinmektedir (Çoban ve Hamamcı, 2006).

Uçar ve Aktaş'ın (2020) yürüttükleri çalışmada ise fen lisesi öğrencilerinin, Anadolu Lisesi ve Anadolu Meslek Lisesi öğrencilerine oranla dışsal motivasyon kaynaklarını daha yoğun kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, akademik başarısı en yüksek olan fen lisesi

öğrencilerinin, diğer lise türlerine göre dışı dayalı motivasyon unsurlarını daha belirgin şekilde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2.3. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Başarı Motivasyonu İlişkisi

Olumsuz değerlendirilme korkusunun kişinin öğrenme-öğretme davranışlarına etkileri bulunmaktadır (Avcı, 2019). Olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonu arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürde, farklı teorik bakış açıları ve bulgular bulunmaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusu, bireylerin sosyal ortamlarda eleştirilme veya reddedilme korkusuyla tanımlanır, bu durum bireylerin kendilerini ifade etme şekillerini ve başarıya ulaşma motivasyonlarını doğrudan etkilediği sonucuna varılmıştır (Watson ve Friend, 1969). Olumsuz değerlendirilme korkusu akademik başarısızlığı etkilemektedir (Kim ve Choi, 2020). Araştırmalar, yüksek olumsuz değerlendirilme korkusuna sahip bireylerin genellikle sosyal kaygı yaşadığını ve bu kaygısında başarılarına olumsuz etkileri olabileceğini (Weeks vd., 2005) aynı zamanda olumsuz değerlendirilme korkusunun yüksek düzeyde olduğu bireylerde, utangaçlık ve sosyal kaygı (Koydemir, 2006), problem çözme becerileri (Avcı, 2015) ile akademik risk alma davranışları (Çetin vd., 2014) gibi çeşitli psikososyal ve akademik değişkenlerin olumsuz yönde etkilendiğini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca, olumsuz değerlendirilme korkusunun karar verme süreçlerinde özsaygı düzeylerini, başarı yönelimi puanlarına kıyasla daha güçlü bir şekilde yordadığı saptanmıştır (Ümmet et al., 2020). Bu bağlamda, başarısızlık korkusunun düşük olduğu bireylerin, kendi potansiyellerini geliştirme yönünde daha yüksek bir motivasyona sahip oldukları ileri sürülmektedir (Noskeau et al., 2021).

Ancak bazı araştırmalar başarı motivasyonu yüksek olan bireylerin olumsuz değerlendirilme korkularının, hazırlıklı olmaya yönlendirebileceğini öne sürmektedir. Bununla birlikte hedef odaklı bireylerin, başarıya ulaşma yolunda daha fazla çalışmak ve kendilerini ispatlamak amacıyla olumsuz değerlendirilme korkularının teşvik edici olabildiğini ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Elliot ve Thrash, 2004). Elliot ve McGregor, (1999) çalışmalarında, lisans öğrencileri arasında başarısızlık korkusunun hem performans yaklaşma hem de performans kaçınma hedeflerini öngörmüştür (Elliot ve McGregor, 1999). Ancak, önceki araştırma ve beklentilerin aksine, Conroy ve Elliot (2004), pozitif ilişkili olmalarına rağmen, başarısızlık korkusunun performans-yaklaşım hedeflerinin bir öncüsü veya sonucu olmadığını bulmuşlardır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonu ile ilişkisinde hem olumsuz hem olumlu yönde etkileyebileceğine dair veriler sunmuştur. Sonuçlar olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonu ile ilişkisinde, bireysel farklılıklar, hedefe yönelik olma, sosyal destek gibi farklı değişkenlerin ilişkiyi belirlediğini göstermektedir (Smith ve Betz, 2000). Bu çalışmalar göz önüne alındığında ergenlerde akademik başarıyı etkileyen pek çok değişkenin varlığından söz etmek mümkündür.

3. YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Akademik başarı, eğitim-öğretiminin tüm kademelerinde önem arz etmekte olup, özellikle sınavla seçilen fen lisesi öğrencilerinin bu başarıyı sürdürebilmeleri kritik bir gerekliliktir. Akademik başarı, çok sayıda bireysel ve çevresel değişkenin etkisi altında şekillenebilmektedir. Bu bağlamda, sınavla yerleştirilen öğrencilerin akademik bağlamda yaşadıkları olumsuz değerlendirilme korkusu ile başarı motivasyonları arasındaki ilişkinin belirlenmesi; ayrıca bu ilişkilerin sınıf düzeyi, cinsiyet ve ebeveyn eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmektedir. Araştırma kapsamında öğrencilerin akademik ortamda başarıya ulaşmalarını etkileyen motivasyon kaynakları ile başarısızlığa ilişkin inançlarını yordayan etkenler de analiz edilecektir. Bu çalışmanın, alanyazındaki mevcut araştırmalara katkı sağlayacağı ve farklı

bir bakış açısı kazandıracığı öngörülmektedir. Elde edilecek bulgular doğrultusunda, öğrencilerin eğitim süreçlerinde bireysel ve psikososyal yönlerinin desteklenmesi amacıyla, okul rehberlik servisleri ile ailelere yönelik yol gösterici öneriler sunulması açısından önemlidir. Araştırmada fen lisesi 9, 10, 11 ve 12 sınıfa devam eden öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonları üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırmada belirlenen değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için ilişkisel tarama metodu kullanılmıştır. Bu nedenle aşağıdaki sorular yanıtlanmıştır:

- Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerin başarı motivasyonları demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ile başarı motivasyonları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu başarı motivasyonlarını etkilemekte midir?

3.2. Evren ve Örneklem

Antalya İli Gazipaşa ve Alanya ilçeleri Fen Liselerinde öğrenim görmekte olan 9. sınıf, 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı dönemde Gazipaşa fen lisesinde 430 öğrenci, Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesinde 525 öğrencinin aktif kayıtlı olduğu belirlenmiştir. Çalışmada tam sayıma ulaşılması zor olduğu için kolayda örnekleme yöntemi ile öğrenciler örnekleme dahil edilmiştir. %95 güven aralığı ve %5 hata payı dikkate alınarak Gazipaşa Fen Lisesi'nden 205 öğrenci, Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nden 227 öğrenci olmak üzere toplam 432 öğrenciden veri toplanmıştır. Dolayısıyla 432 öğrenciden toplanan verilerin tümü analizler kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Değişkenler	Gazipaşa Fen Lisesi		Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi	
	n	%	n	%
Cinsiyet				
Erkek	101	49,3	122	53,7
Kız	104	50,7	105	46,3
Sınıf				
9. Sınıf	72	35,1	60	26,4
10. Sınıf	60	29,3	38	16,7
11. Sınıf	59	28,8	46	20,3
12. Sınıf	14	6,8	83	36,6
Toplam	205	100	227	100

Gazipaşa Fen Lisesi'nden toplam 205 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Bunların %49,3'ü erkek, %50,7'si kızdır. Sınıflara göre dağılımlarına bakıldığında; %35,1'inin 9. Sınıf, %29,3'ünün 10. Sınıf, %28,8'inin 11. Sınıf ve %6,8'inin ise 12. Sınıf öğrencisi olduğu görülmektedir. Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nden toplam 227 öğrenci araştırmaya katılmış olup bunların %53,7'si erkek, %46,3'ü kızdır. Öğrencilerin %26,4'ü 9. Sınıf, %16,7'si 10. Sınıf, %20,3'ü 11. Sınıf ve %36,6'sı ise 12. Sınıf öğrencisidir.

3.3. Veri Toplama Yöntemi ve Analizi

Bu araştırmada belirlenen değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için ilişkisel tarama metodu kullanılmıştır. Araştırmada veriler online anket tekniği ile toplanmıştır. Ankette öğrencilerin başarı odaklı motivasyonlarını ölçmek amacıyla Semerci (2010) tarafından geliştirilen

“Başarı Odaklı Motivasyon Ölçeği” kullanılmıştır. 5’li Likert tipi derecelendirmeye sahip olan “Başarı Odaklı Motivasyon Ölçeği” toplam 35 maddeden oluşmaktadır (1=hiç katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum). Ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; (a) Dışsal etki (12 madde), (b) İçsel etki (9 madde), (c) Hedef büyütme (6 madde) ve (d) Özbilinç (7 madde) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar ilgili alt boyuttan da düzeyin arttığına işaret etmektedir. Başarı Odaklı Motivasyon Ölçeğinin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısını toplam ölçek için 0.89 olduğunu saptamıştır. Alkan (2015) tarafından geliştirilen “Akademik Ortamlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği” öğrencilerin akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme kaygısını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. 22 maddeden oluşan ölçek; Bilişsel Etki ve Davranışsal Etki olmak üzere iki alt boyuta sahiptir. Bilişsel Etki alt boyutu 10 madde, Davranışsal alt boyutu ise 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek toplamına ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.77, Davranışsal Etki alt boyutu için boyut 0.85, Bilişsel Etki alt boyutu için 0.77’dir (Alkan ve Çokluk-Bökeoğlu, 2020). Öğrencilerden toplanan veriler SPSS ile analiz edilmiştir. Bu çerçevede öncelikle ölçeklerin yapısal geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Yapısal geçerlilik için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Güvenirlik için ise Cronbach’s Alpha katsayılarına bakılmıştır. İkinci aşamada öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkuları ve başarı motivasyonları betimsel analizlerden aritmetik ortalama ile belirlenmiştir. Üçüncü aşamada öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonları üzerindeki etkisini belirlemek için basit regresyon analizleri ile analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Ölçeklerin Geçerlilik ve Güvenirlik Sonuçları

Araştırma kapsamında toplanan veriler üzerinden “Akademik Ortamlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu” ve “Başarı Odaklı Motivasyon” ölçeklerinin yapısal geçerliliği için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Daha sonra elde edilen yapının güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alpha katsayıları analiz edilmiştir. Bu çerçevede Akademik Ortamlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ile ilgili tespit edilen AFA ve güvenilirlik sonuçları Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğine İlişkin AFA ve Güvenirlik Sonuçları

Boyutlar	Maddeler	Faktör Yüğü	α
Davranışsal Etkiler	O12	0,936	0,979
	O7	0,930	
	O14	0,917	
	O6	0,915	
	O16	0,915	
	O15	0,913	
	O5	0,909	
	O20	0,907	
	O22	0,893	
	O9	0,887	
	O21	0,884	
	O8	0,822	
Bilişsel Etkiler	O17	0,956	0,982
	O13	0,950	
	O1	0,950	
	O10	0,937	
	O3	0,936	
	O18	0,930	
	O11	0,916	
	O2	0,910	
	O19	0,909	
	O4	0,896	
Toplam Varyans Açıklama Oranı		83,847	
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0,949	0,929
Bartlett testi:χ^2		14782,540	0,000

Öğrencilerden elde edilen verilere varimax rotasyonlu AFA testi uygulanmıştır. Ölçeğin KMO değeri 0,949 ve Bartlett değeri $p < 0,01$ olarak anlamlı çıkmıştır. Bu değere göre 432 kişiden toplanan veriler AFA yapmak için yeterli görülmüştür. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği'nin toplam varyans oranı %83,84 olarak tespit edilmiştir. Ölçek orijinal yapısında olduğu gibi 2 boyutlu bir yapı göstermiştir. İfadelerin faktör yükleri $\geq 0,35$ olup veri setinin faktör yükleri de kabul edilir düzeyde bulunmuştur (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ölçeğin genel güvenirlilik katsayısının $a = 0,929$ oranında yüksek düzeyde güvenilir olduğu tespit edilmiştir (Akgül ve Çevik, 2003).

Tablo 3. Başarı Motivasyonu Ölçeğine İlişkin AFA ve Güvenirlik Sonuçları

Boyutlar	Maddeler	Faktör Yüğü	α
Dış Etkiler	M4	0,936	0,981
	M5	0,931	
	M9	0,929	
	M6	0,928	
	M7	0,914	
	M11	0,909	
	M8	0,902	
	M10	0,898	
	M1	0,870	
	M12	0,867	
	M3	0,866	
	M2	0,857	

İç Etkiler	M16	0,966	0,986
	M13	0,962	
	M17	0,953	
	M18	0,946	
	M14	0,940	
	M15	0,934	
	M21	0,928	
	M19	0,925	
	M20	0,908	
	Hedef Büyütme	M28	
M24		0,964	
M26		0,956	
M27		0,953	
M22		0,942	
M23		0,940	
M25		0,853	
Öz-Bilinç	M31	0,911	0,961
	M33	0,887	
	M32	0,885	
	M34	0,877	
	M29	0,874	
	M35	0,871	
	M30	0,868	
Toplam Varyans Açıklama Oranı		86,557	
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0,924	0,919
Bartlett testi:χ²		26456,977	0,000

Tablo 3'teki AFA sonuçlarına göre; Başarı Motivasyonu Ölçeği'nin KMO değeri $0,924 > 0,60$ ve Barlett küresellik testi $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı sonuç vermiştir. Bu değerlere göre 35 madde için toplanan verilerin faktör analizine uygun olduğuna karar verilmiştir (Kan ve Akbaş, 2005). Ölçek, öz değeri 1'den büyük 5 faktörlü bir yapı göstermekte olup toplam varyans açıklama oranı %86,557'dir. Sosyal bilimlerde varyansın en az %55 olmasının yeterli kabul edildiği (Scherer vd., 1988) göz önüne alınarak Başarı Motivasyonu Ölçeği'nin varyans açıklama oranının oldukça yeterli olduğu söylenebilir. Ölçeğin faktör yük değerleri $\geq 0,35$ (Çokluk vd., 2016) olmasına dikkat edilmiştir. Bu çerçevede faktör yük değerlerinin de 0,35'ten büyük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca güvenirlik katsayısının $> 0,70$ (Kalaycı, 2010) olmasından hareketle ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu bulunmuştur.

4.2. Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmanın bu kısmında öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları analiz edilmiştir. Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları "1.00-1.80 = kesinlikle katılmıyorum; 1.81-2.60 = katılmıyorum; 2.61-3.40 = kısmen katılıyorum; 3.41-4.20 = katılıyorum ve 4.21-5.00 = kesinlikle katılıyorum" değer aralıkları dikkate alınarak yorumlanmıştır (Özdamar, 2001). Elde edilen bulgular Tablo 4'te görülebilmektedir.

Tablo 4. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Başarı Motivasyonuna İlişkin Bulgular

Liseler	Değişkenler	n	X̄	SS
Gazipaşa Fen Lisesi	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	205	3,249	1,014
	Başarı Motivasyonu	205	3,164	0,790
Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	227	3,256	0,781
	Başarı Motivasyonu	227	3,109	0,694

Gazipaşa Fen Lisesi ve Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi öğrencilerinin kısmen olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları ve buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının orta düzeyde olduğu söylenebilir.

4.3. Farklılık Analizlerine İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu kısmında; öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları demografik özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Bu çerçevede iki değişkenli karşılaştırmalarda Independent Sample T (Bağımsız Örneklem T) testi, ikiden çok değişkenli karşılaştırmalarda One-Way ANOVA (Tek Yönlü ANOVA) testi kullanılmıştır. Öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları okudukları liseler açısından karşılaştırılmış ve ilgili bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Liseler Açısından Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	Liseler	n	X	SS	t	p
Değerlendirilme Korkusu	1. Gazipaşa Fen Lisesi	205	3,249	1,014	-0,080	0,936
	2. Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi	227	3,256	0,781		
Başarı Motivasyonu	1. Gazipaşa Fen Lisesi	205	3,164	0,790	0,779	0,437
	2. Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi	227	3,109	0,694		

*p<0,05

Gazipaşa Fen Lisesi ile Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0,05). Başka bir deyişle; her iki lisede okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları birbirine yakın çıkmıştır.

Gazipaşa Fen Lisesi ile Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları cinsiyetleri açısından karşılaştırılmış ve ilgili bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyet Açısından Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	X	SS	t	p
Gazipaşa Fen Lisesi						
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	1. Erkek	101	3,242	1,004	-0,108	0,914
	2. Kız	104	3,257	1,028		
Başarı Motivasyonu	1. Erkek	101	3,192	0,750	0,500	0,618
	2. Kız	104	3,137	0,829		
Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi						
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	1. Erkek	122	3,371	0,798	2,407	0,017*
	2. Kız	105	3,123	0,742		
Başarı Motivasyonu	1. Erkek	122	3,220	0,752	2,689	0,008*
	2. Kız	105	2,979	0,598		

*p<0,05

Gazipaşa Fen Lisesi'nde okuyan erkek ve kız öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkuları ve başarı motivasyonları birbirine yakın çıkmıştır (p>0,05). Buna karşın Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan erkeklerin kızlardan daha fazla olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları (t=2,407; p=0,017), buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (t=2,689; p=0,008).

Gazipaşa Fen Lisesi ile Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları okudukları sınıflar açısından karşılaştırılmış ve ilgili bulgular Tablo 7'de belirtilmiştir.

Tablo 7. Sınıflar Açısından Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	Sınıf	n	X̄	SS	F	p	Tukey
Gazipaşa Fen Lisesi							
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	1. 9. Sınıf	72	3,611	0,872	16,629	0,000*	1>2,3 4>1,2 4>3
	2. 10. Sınıf	60	2,904	0,969			
	3. 11. Sınıf	59	2,893	0,965			
	4. 12. Sınıf	14	4,373	0,584			
Başarı Motivasyonu	1. 9. Sınıf	72	3,561	0,733	28,221	0,000*	1>2,3 4>1,2 4>3
	2. 10. Sınıf	60	2,868	0,596			
	3. 11. Sınıf	59	2,765	0,656			
	4. 12. Sınıf	14	4,081	0,645			
Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi							
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	1. 9. Sınıf	60	3,195	0,803	1,934	0,125	-
	2. 10. Sınıf	38	3,259	0,839			
	3. 11. Sınıf	46	3,074	0,627			
	4. 12. Sınıf	83	3,401	0,800			
Başarı Motivasyonu	1. 9. Sınıf	60	3,034	0,588	1,883	0,133	-
	2. 10. Sınıf	38	3,325	0,774			
	3. 11. Sınıf	46	3,161	0,698			
	4. 12. Sınıf	83	3,035	0,713			

*p<0,05

Gazipaşa Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu (F=16,629; p=0,000) ve başarı motivasyonları (F=28,221; p=0,000) okudukları sınıflar açısından anlamlı farklılık göstermektedir. Bu çerçevede; 9. sınıf öğrencilerinin, 10. sınıf ve 11. sınıfta okuyan öğrencilerden; 12. sınıfta okuyan öğrencilerin de diğer öğrencilerden daha fazla olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları, buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin okudukları sınıflara göre; olumsuz değerlendirilme korkuları ve başarı motivasyonları birbirine yakın çıkmıştır (p>0,05).

4.4. Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Başarı Motivasyonu İle İlişkisi

Çalışmanın bu kısmında; öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ile başarı motivasyonları arasındaki ilişki Pearson Korelasyon analizi ile test edilmiştir. İlgili bulgular Tablo 8'deki şekildedir.

Tablo 8. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Başarı Motivasyonları Arasındaki İlişki

Liseler	Değişkenler	Başarı Motivasyonu	
Gazipaşa Fen Lisesi	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	r	0,492**
		p	0,000
Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	r	0,353**
		p	0,000

Not: **p<0,01

Gazipaşa Fen Lisesi ve Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir (p<0,01). Buna göre; öğrencilerde olumsuz değerlendirilme korkusu arttıkça, başarı motivasyonlarında yükselme olduğu söylenebilir.

4.5. Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Başarı Motivasyonu Üzerinde Etkisi

Çalışmanın bu kısmında; öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkularının başarı motivasyonları üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Tablo 9’da Gazipaşa Fen Lisesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkularının başarı motivasyonları üzerindeki etkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 9. Gazipaşa Fen Lisesi Öğrencilerinin Olumsuz Değerlendirilme Korkularının Başarı Motivasyonları Üzerindeki Etkisi

Model	B	Std. Hata	Beta	t	p
Sabit	1,918	0,162		11,833	0,000*
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	0,384	0,048	0,492	9,060	0,000*
R		0,492			
R ²		0,242			
Düzeltilmiş R ²		0,239			
Standart Hata		0,689			
F		64,967			0,000*

*p<0,05

Gazipaşa Fen Lisesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları için kurulan model anlamlı bulunmuştur [F=64,967, p<0,05]. Modele göre; öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu başarı motivasyonlarını %23,9 oranında etkilemektedir. Başka bir deyişle olumsuz değerlendirilme korkusunda yaşanan bir birimlik artış, öğrencilerin başarı motivasyonlarını 0,384 birim artırmaktadır.

Tablo 10’da Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkularının başarı motivasyonları üzerindeki etkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 10. Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi Öğrencilerinin Olumsuz Değerlendirilme Korkularının Başarı Motivasyonları Üzerindeki Etkisi

Model	B	Std. Hata	Beta	t	p
Sabit	2,088	0,186		11,243	0,000*
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	0,314	0,055	0,353	5,656	0,000*
R		0,353			
R ²		0,124			
Düzeltilmiş R ²		0,121			
Standart Hata		0,651			
F		31,985			0,000*

*p<0,05

Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları için kurulan model anlamlı bulunmuştur [F=31,985, p<0,05]. Modele göre; öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu başarı motivasyonlarını %12,1 oranında etkilemektedir. Başka bir deyişle olumsuz değerlendirilme korkusunda yaşanan bir birimlik artış, öğrencilerin başarı motivasyonlarını 0,314 birim artırmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Olumsuz değerlendirilme korkusunun öğrencilerin başarı motivasyonları üzerindeki etkisini araştırmak için yapılan bu çalışma, Antalya İlinin Gazipaşa ve Alanya ilçelerinde bulunan iki fen lisesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Gazipaşa Fen Lisesi'nden 205 öğrenci, Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nden 227 öğrenci olmak üzere toplam 432 öğrenci katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda her iki lisedeki öğrencilerin kısmen olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları ve buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Pamuk'un (2021) yılında gerçekleştirdiği araştırmada, farklı türdeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 915 lise öğrencisi çalışmaya katılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; öğrencilerin sınıf içi ortamlarda derse aktif katılım göstermeleri veya anlamadıkları noktaları öğretmene ya da arkadaşlarına sorma süreçlerinde, rezil olma, hata yapma ya da alaya alınma gibi düşünceler geliştirmeleri, onların akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu yaşamalarına neden olabileceği sonucunu ortaya koymaktadır. Başarı sonucu okullara yerleşmiş öğrencilerde başarıyı devam ettirme baskısı ve mevcut performansı sürekli olarak korumaya yönelik çabalar stres oluşturabilmektedir. Özellikle de seçici okullardaki öğrencilerde yüksek başarı düzeyi beraberinde yüksek beklentiyi getirmekte ve bu durumunda olumsuz değerlendirilme korkusunu artırabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada; öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları okudukları liseler açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Başka bir deyişle Gazipaşa Fen Lisesi ile Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları birbirine yakın çıkmıştır. Bu durum psikolojik, yapısal ve sosyal faktörle açıklanabilir: bu iki okul farklı olsa bile yüksek akademik başarıya sahip öğrencilerden oluştuğu için sonuçlar yakın çıkmış olabilir. Aynı zamanda bu öğrenciler başarıya odaklı, başarısız olma veya olumsuz değerlendirilme kaygılarını yoğun yaşıyor olabilirler. Akademik rekabet ortamı, ailelerin beklentileri ve her iki okulun da eğitim politikası, öğretmen tutumları yakın sonuçlar çıkmasına neden olmuş olabilir. Dolayısıyla fen liseleri, başarı odaklı öğrenci profiline sahip olduğu için farklı orta öğretim türlerinde örneklem grubu üzerinden çalışmalar yapılabilir.

Çalışmada; Gazipaşa Fen Lisesi ve Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan regresyon analizinde; her iki lisede okuyan öğrencilerin yaşadıkları olumsuz değerlendirilme korkusunun başarı motivasyonlarını artırdığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Özdemir, Korkmaz ve Toraman'ın (2021) gerçekleştirdikleri çalışmada, olumsuz değerlendirilme korkusunun akademik başarı üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları, korku düzeyi yükseldikçe öğrencilerin akademik başarılarının da arttığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla başarı motivasyonu yüksek öğrenciler içsel motivasyona sahip oldukları için daha çok çalışmak isteyebilirler ve bu durumda aynı zamanda olumsuz değerlendirilme anksiyetesi yaratabilir. Yani bu iki değişkenin birbirini beslediği düşünülebilir. Bu sonuçlara rağmen Masunag, Cadungon, Pasaol (2024), tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise mükemmeliyetçilik ile akademik stres arasındaki ilişkide olumsuz değerlendirilme korkusunun aracılık rolü incelemiştir. Sonuçlar, olumsuz değerlendirilme korkusunun akademik stres üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir.

Çalışmada; Gazipaşa Fen Lisesi'nde okuyan erkek ve kız öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkuları ve başarı motivasyonları birbirine yakın çıkmıştır. Buna karşın Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan erkeklerin kızlardan daha fazla olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları, buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla akademik olarak olumsuz değerlendirilme korkusunun yüksek çıkmasında toplumsal cinsiyet rolleri, akran ilişkilerinde olabilecek rekabet

ortamı, erkeklerin duygusal ifade sınırlılıkları gibi çok yönlü değişkenlerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Benzer şekilde, Ömür, Aydın, Argon (2014) yılında gerçekleştirdikleri çalışmada erkeklerin kadınlara göre olumsuz değerlendirilme korkularının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Buna rağmen, Tosun (2013) yılında yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre olumsuz değerlendirilme korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bazı çalışmalarda cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken, bazı araştırmalarda ise bu değişkenin etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla farklı örneklerde ve derinlemesine çalışmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Gazipaşa Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonları okudukları sınıflar açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Bu çerçevede; 9. sınıf öğrencilerinin, 10. sınıf ve 11. sınıfta okuyan öğrencilerden; 12. sınıfta okuyan öğrencilerin de diğer öğrencilerden daha fazla olumsuz değerlendirilme korkusu yaşadıkları, buna bağlı olarak da başarı motivasyonlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 9. Sınıf öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkularının yüksek çıkması sınavla yerleştirilen öğrencilerin başarılarının devam ettirme beklentisi içinde olmaları bu durumun ortaya çıkmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda 12. sınıf yani özellikle üniversiteye hazırlık süreci nedeniyle dışsal kaynaklar, sınav başarıları, aile beklentisi, meslek hedefi vb sebepler olumsuz değerlendirilme korkusunu arttırdığı düşünülebilir. Sıcak ve Başören'in (2015) yürüttükleri araştırmada, öğrencilerin akademik motivasyon düzeylerinin sınıf düzeyine göre değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma bulgularına göre, 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin içsel ve dışsal motivasyonları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuş; bu farkın 9. sınıf öğrencileri lehine olduğu belirlenmiştir. Bu durum, 9. sınıf öğrencilerinin akademik motivasyonlarının diğer sınıflara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Buna karşın Alanya Hüseyin Girenes Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin okudukları sınıflara göre; olumsuz değerlendirilme korkuları ve başarı motivasyonları birbirine yakın çıkmıştır.

Elde edilen bulgular, olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı motivasyonunun yalnızca sınıf düzeyine bağlı olarak değişmediğini; bununla birlikte aile ilişkileri, dışsal motivasyon kaynakları ve duygusal destek gibi çeşitli psikososyal etkenlerin de bu değişkenler üzerinde belirleyici olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, öğrencilerin akademik başarılarını artırmaya yönelik planlanacak müdahalelerde bilişsel unsurlar kadar duygusal ve sosyal faktörlerin de dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin öğrencilerin yalnızca akademik değil, aynı zamanda psikososyal ihtiyaçlarını da kapsayacak şekilde çok boyutlu olarak yapılandırılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acat, B. ve Demirel, S. (2002). *Türkiye'de yabancı dil öğreniminde motivasyon kaynakları ve sorunları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. Sayı: 32. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 343-361.
- Akbaba, S. ve Aktaş, A. (2005). İçsel motivasyon bazı değişkenler açısından incelenmesi. *M.U. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (21), 19-42.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri, SPSS'te işletme yönetimi uygulamaları*. Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.
- Aksoy, Ö. N. (2019). Üstün ve özel yetenekli öğrencilerin akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusunun incelenmesi Balıkesir örneği. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 95-110.

- Alkan, V. (2015). *Akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeğinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alkan, V., & Çokluk-Bökeoğlu, Ö. (2020). Akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeğinin geliştirilmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 302-318.
- Aslan, M. ve Doğan, S. (2020). Dışsal motivasyon, içsel motivasyon ve performans etkileşimine kuramsal bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11 (26), 291-301.
- Avcı O., Y. (2015). *Okul yöneticilerinin olumsuz değerlendirilme korkusu ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Avcı, M. (2019). *Lise öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkusu düzeyleri öznel iyi oluş düzeyleri ile sanal zorbalık düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyükateş, V. (2018). *Mükemmeliyetçilik, olumsuz değerlendirilme korkusu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kıbrıs.
- Çetin, B., İlhan, M., & Yılmaz, F. (2014). Olumsuz değerlendirilme korkusu ve akademik risk alma arasındaki ilişkinin kanonik korelasyonla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 135-158.
- Chirkov, V., Vansteenkiste, M., Tao, R. ve Lynch, M. (2007). The role of self-determined motivation and goals for study abroad in the adaptation of international students. *International Journal of Intercultural Relations*, 31 (2), 199-222.
- Conroy, D. ve Elliot, A. (2004). Sporda başarısızlık korkusu ve başarı hedefleri: Tavuk ve yumurta sorununu ele almak. *Kaygı Stres Başa Çıkma*, (17), 271-285.
- Çaçan, Ö. (2020). Olumsuz değerlendirilme korkusu ile sosyal anksiyete belirtileri arasındaki ilişkide, bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolünün incelenmesi. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, B., Doğan, T. ve Sapmaz, F. (2010). Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu'nun Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 205-216.
- Çetin, B., İlhan, M. ve Yılmaz, F. (2014). Olumsuz değerlendirilme korkusu ve akademik risk alma arasındaki ilişkinin kanonik korelasyonla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 135-158.
- Çoban, A. E. ve Hamamcı, Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(29), 393-402.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çolak, E. ve Cırık, I. (2015). Ortaokul öğrencilerinin motivasyon kaynaklarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14 (4), 1307-1326.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G. ve Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, 26(3-4), 325-346.
- Deci, E. ve Ryan, R. (2000). The "What" And "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and The Self-Determination of Behaviour. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-269.
- Dilts, R. (1998). Motivation, <http://www.nlpu.com/Articles/artic17.htm>
- Dinnel, D. L., Brittain, T., Thompson, T., Johnson, K., King, M. ve Pust, K. (2002). A Structural Model of Self-Worth Protection and Achievement: Goals, Evaluative Anxiety, Attributions, Self-Esteem and Uncertainty. Poster presentations in the Second Biennial Self-Concept Enhancement and Learning Facilitation (SELF) Research Centre International Conference. Sydney.
- Downing, V. R., Cooper, K. M., Cala, J. M., Gin, L. E., & Brownell, S. E. (2020). Fear of negative evaluation and student anxiety in community college active-learning science courses. *CBE—Life Sciences Education*, 19:ar20, 1-16.DOI: 10.1187/cbe.19-09-0186.

Fen Lisesi Öğrencilerinin Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Başarı Motivasyonları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

- Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2004). Approach–avoidance motivation in personality: Approach and avoidance temperaments and goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (5), 804-818.
- Elliot, A. ve McGregor, H. (1999). Sınav kaygısı ve yaklaşım ve kaçınma başarı motivasyonunun hiyerarşik modeli. *Journal of Personality Social Psychology*, 76, 628-644.
- Ergin, A. ve Karataş, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin başarı odaklı motivasyon düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33 (4), 868-887.
- Gömlüksiz, M. N., & Serhatlıoğlu, B. (2014). Öğretmen adaylarının akademik motivasyon düzeylerine ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173 (173), 99-128.
- Hill, K. T., & Wigfield, A. (1984). Test anxiety: A major educational problem and what can be done about it. *The Elementary School Journal*, 85(1), 105-126.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kan, A. ve Akbaş, A. (2005). Lise öğrencilerinin kimya dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 227-237.
- Kaplan, S. E; Reneau, J. H. & Whitecotton, S. (2001). The effects of predictive ability information, locus of control, and decision maker involvement and decision aid reliance. *Journal of Behavioral Decision Making*, 14(1), 35–50.
- Karagüven, M. H. (2012). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçeye adaptasyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2599-2620.
- Kim, S. and Choi, N. (2020). The relationships between children's ego function and fear of negative evaluation affecting academic failure tolerance in early school age: analysis by Grade Level Considering Sustainability of Academic Motivation. *Sustainability*, 12 (5), 1-12.
- Koydemir S. (2006). Predictors of shyness among university students: Testing a self-presentational model (Unpublished Doctoral Dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Masunag, L., Cadungon, G., & Pasaol, C. J. (2024). Exploring the mediating role of fear of negative evaluation between perfectionism and academic stress. *International Journal of Multidisciplinary Studies in Higher Education*, 1(1), 79–91. <https://doi.org/10.70847/587960>
- Noskeau, R., Santos, A., Wang, W. (2021). Çalışan yetişkinlerde başarısızlık korkusu ve hedef odaklılık yoluyla zihniyet ve sahtekarlık olgusu arasındaki noktaları birleştirmek. Psikiyatri ve Uygulamalı Psikoloji Bölümü, Tıp Fakültesi, Nottingham Üniversitesi, Nottingham, Birleşik Krallık. <https://translate.google.com/website?sl=en&tl=tr&hl=tr&client=srp&u=https://loop.frontiersin.org/people/1045139>
- Ömür, Y. E., Aydın, R., & Argon, T. (2014). Öğretmen adaylarının olumsuz değerlendirilme korkuları ile akademik sahtekarlık eğilimleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama [Journal of Education and Humanities: Theory and Practice]*, 5(9), 131-149.
- Özdamar, K. (2001). *Spss ile biyoistatistik*, 4. Basım, Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, H. F., Korkmaz, G., & Toraman, Ç. (2021). Tıp fakültesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korku düzeyleri, akademik erteleme davranışları, akademik başarılarının incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18 (Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4824-4849.
- Özgüngör, S. (2006). Öz Bilinç, Olumsuz Değerlendirilme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 85-92.

- Pamuk, M. (2021). Lise öğrencilerinin olumsuz değerlendirilme korkularının akademik başarıya ilişkin bilişsel çarpıtmalar bağlamında incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 159-170.
- Sarier, Y. (2016). Türkiye de öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörler. *Hacettepe University Journal of Education*, 31 (3), 1-19.
- Scherer, R. F., Wiebe, F. A., Luther, D. C. & Adams, J. S. (1988). Dimensionality of coping: factor stability using the ways of coping questionnaire. *Psychological Reports*, 62 (3), 763-770.
- Semerci, C. (2010). Başarı Odaklı Motivasyon (Bom) Ölçeğinin Geliştirilmesi. *NWSA: Education Sciences*, 5 (4), 2123-2133.
- Smith, P. L. ve Betz, N. E. (2000). Development and validation of a scale of perceived social self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 8 (3), 283-301.
- Tabachnick, B. G. ve Fidel, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. USA: Pearson Education Limited.
- Tosun, M. (2013). Din görevlilerinde olumsuz değerlendirilme korkusu özgüven ilişkisi: Afyonkarahisar örneği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Türkçapar, H.M. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri*, (2), 247-253.
- Uçar, Y. M., & Aktas, N. Z. (2020). Motivation resources and decision making strategies of high school students. *Sakarya University Journal of Education*, 10 (2), 372-397.
- Uyulgan, M. A. ve Akkuzu, N. (2014). Öğretmen adaylarının akademik içsel motivasyonlarına bir bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (1), 7-32.
- Uzun, G., & Çokluk-Bökeoğlu, Ö. (2019). Akademik başarının okul, aile ve öğrenci özellikleri ile ilişkisinin çok düzeyli yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 52 (3), 655-684.
- Ümmet, D., İme, Y., Çağlar, A. ve Akyıl, Y. (2020). Lise öğrencilerinde karar verme: Olumsuz değerlendirilme korkusu ve başarı yönelimlerine göre bir değerlendirme. *Humanistic Perspective*, 2 (2), 68-80.
- Watson, D., & Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33 (4), 448-457. <https://doi.org/10.1037/h0027806>
- Weeks, J. W., Heimberg, R. G., & Rodebaugh, T. L. (2005). The Fear of Positive Evaluation Scale: Assessing a proposed cognitive component of social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 19 (4), 487-505.
- Wentzel, K. R., & Wigfield, A. (1998). Academic and social motivational influences on students' academic performance. *Educational Psychology Review*, 10 (2), 155-175. <https://doi.org/10.1023/A:1022137619834>
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46 (Özel Sayı), 74-85.
- Yenidünya, A. (2005). Lise öğrencilerinde rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisi (Order No. 28551907). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2606882472). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/lise-ogrencilerinde-rekabetci-tutum-benlik/docview/2606882472/se-2>
- Yerdelen, S., Aydın, S., Gürbüzoglu Yalmanlı ve Gökse, V. (2014). Lise öğrencilerinin başarı hedef yönelimlerinin biyoloji öğrenmeye yönelik akademik motivasyonları ile ilişkisinin incelenmesi: Bir yol analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39 (176), 437-446.
- Yıldırım, T., Çırak, Y. ve Konan, N. (2011). Öğretmen adaylarında sosyal kaygı. *İnoñu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 85-100.